

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності
та публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

СВИРИДОВ Олександр Ігорович
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 351:330.3
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МЕХАНІЗМАМИ ЗАЛУЧЕННЯ **ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ**

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

О. І. Свиридов
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Довженко Валентина Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2021

АНОТАЦІЯ

Свиридов О.І. Публічне управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів в економіку України. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет, Житомир, 2021.

Досліджено теоретичні основи публічного управління інвестиційними ресурсами на макrorівні. Проаналізовано кількісні показники інвестиційних ресурсів в економіці України. Проаналізовано надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України та відтік інвестицій з країни. Запропоновано напрями удосконалення механізмів залучення інвестиційних ресурсів в економіку.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестиційна політика, публічне управління, вітчизняні інвестиції, іноземні інвестиції.

SUMMARY

Sviridov O. I. Public management of mechanisms for attracting investment resources in the economy of Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for the degree of «Master» in specialty 281 – «Public administration» – Polissya National University, Zhytomyr, 2021.

Theoretical bases of public management of investment resources at the macro level are investigated. Quantitative indicators of investment resources in the economy of Ukraine are analyzed. The analysis of inflow of direct foreign investments into the economy of the Ukraine and from country has been analyzed. The directions of improvement of mechanisms of attraction of investment resources in economy are offered.

Key words: investments, investment resources, investment policy, public administration, domestic investments, foreign investments.

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ	6
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ	15
Висновки до розділу 2	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	25
Висновки до розділу 3	32
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

Проблеми залучення інвестиційних ресурсів в економіку завжди є актуальними в економічній науці та публічному управлінні. Адже інвестиції зачіпають найглибші основи підприємницької діяльності, визначають напрям економічного зростання в цілому. У нинішніх умовах інвестиційно-інноваційні ресурси виступають найбільш важливим засобом, що забезпечує умови для виходу з кризи економіки, структурні зрушення в економіці, технічний прогрес, підвищення результативних показників господарської діяльності на всіх рівнях. Одним із механізмів соціально-економічних перетворень є активізація інвестиційного процесу. Серед причин, що стримують в Україні економічне зростання, найбільш головною є низька інвестиційна активність.

Дослідженням питань державної інвестиційної політики, залучення вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів в економіку України та проблемами управління сферою інвестування на різних рівнях займаються багато науковців-дослідників, зокрема: Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко О. П. [1], Майорова Т. В. [2], Мельник В. В., Козюк В. В. [9], Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В., Мозговий О. М. [10], Ольвінська Ю. О. [14], Злотенко О. Б., Рудніченко Є. М. [18], Бойко А. О., Боженко В. В. [34], Конакова К. М. [35], Вихор М. В. [38], Коваль Н. В. [40] та ін.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти публічного управління процесами сучасного інвестування в Україні. *Об'єктом дослідження* у даній роботі є процес публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів в економіку України.

Метою написання даної роботи є обґрунтування напрямів публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів в економіку України в умовах глобалізації та нестабільності економічного середовища.

Відповідно до сформульованої мети були поставлені та розв'язані наступні завдання: розглянути теоретичні аспекти публічного управління процесами інвестування; проаналізувати сучасний стан інвестування в

економіку України; вивчити механізм залучення іноземних інвестицій; розробити шляхи покращення публічного управління інвестиційними процесами в Україні.

У процесі дослідження будуть використані загальнонаукові методи пізнання економічних процесів, зокрема, системний підхід для вивчення процесів інвестування; індукція та дедукція для формулювання висновків та постановки гіпотези; аналізу та синтезу, статистичний аналіз та узагальнення, групування для обробки та представлення аналітичних матеріалів.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає у визначенні цілей та пріоритетів публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів в економіку України.

Практичне значення отриманих результатів. Наведені у кваліфікаційній роботі підходи, висновки та пропозиції щодо розвитку процесів інвестування в економіку України можуть бути використані органами публічного управління в умовах нестабільності та глобалізації.

Перелік публікацій. Результати досліджень за темою кваліфікаційної роботи опубліковані у трьох наукових публікаціях: Публічне управління у сфері економіки (25.06.2021 р., м. Житомир) [41]; Управління інвестиційною діяльністю в плануванні соціально-економічного розвитку регіону (27.10.2021 р., м. Житомир) [42]; Механізм публічного управління інвестиційною діяльністю територій (2021 р. м. Житомир) [43].

Інформаційну базу складають законодавчі, підзаконні та інші нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених за темою дослідження, інформаційні ресурси центральних та регіональних органів влади, статистичні дані, аналітичні огляди, інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі *Internet*.

Структура та обсяг роботи. Робота викладена на 38 сторінках друкованого тексту. У структурі роботи вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (43 найменування) та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ

Якість соціально-економічного розвитку країни, регіонів та окремих територій забезпечується впровадженням принципів стратегічного планування в усі сфери публічного управління. Вирішення проблем щодо залучення інвестиційних ресурсів у розвиток економіки України вимагає цілеспрямованих дій в напрямі підвищення їх інвестиційної привабливості, але водночас ставить особливі вимоги до систем управління інвестиційною діяльністю на всіх управлінських рівнях. Ці питання вимагають певної роботи в напрямі удосконалення практики управління інвестиційною діяльністю та посилення стратегічної спрямованості інвестиційних проектів.

Інвестиційна діяльність є послідовною, цілеспрямованою діяльністю, що передбачає в результаті капіталізацію об'єктів власності. Вона спрямована на формування і використання інвестиційних ресурсів, а також передбачає регулювання процесу інвестування, міждержавного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створення в країні відповідного інвестиційного клімату. Метою інвестиційної діяльності є одержання прибутку чи відповідного соціального ефекту.

Інвестиційна діяльність реалізується у вигляді систематичних дій організаційно-майнового характеру. Вона є різновидом господарської діяльності, яка передбачає вкладення інвестицій на довготривалій або постійній основі та здійснюється з метою досягнення соціально-економічного ефекту. Отже основною метою інвестиційної діяльності є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії підприємства [1].

Здійснюється інвестиційна діяльність на основі:

- приватного інвестування (здійснюють громадяни, недержавні підприємства, господарські асоціації, а також громадські, релігійні організації тощо);
- державного інвестування (здійснюють органи влади та управління, державні підприємства та установи);
- іноземного інвестування (реалізують іноземні держави, юридичні та фізичні особи);
- спільного інвестування (здійснюють громадяни та юридичні особи України та інших держав).

Об'єктами інвестиційної діяльності є матеріальні цінності, цінні папери та майнові права, інтелектуальні цінності. Зазначені види об'єктів інвестування можуть виступати об'єктами, в які вкладаються кошти, а також і формами, в яких здійснюється інвестування [2].

Суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути окремі фізичні та юридичні особи України або інших держав, а також держави в цілому. Учасниками процесів інвестиційної діяльності є громадяни та юридичні особи України або інших держав, які забезпечують процес реалізації інвестицій як виконавці замовлень або на основі доручення інвестора [3].

Інвестиційна діяльність здійснюється за рахунок інвестиційних ресурсів. Інвестиційні ресурси – це будь-які форми капіталу, залучені для того, щоб здійснити вкладення в об'єкти реального і фінансового інвестування. Інвестиційні ресурси, засоби та джерела, які потрібні для функціонування соціально-економічної системи країни, а також можливості щодо їх мобілізації та ефективного використання формують інвестиційний потенціал. [4, с. 467].

Частина національного доходу у вигляді накопичень є джерелом розширеного відтворення та спрямовується на технічне оновлення виробництва, утворення резервів і розширення основних фондів. Процес формування інвестиційних ресурсів в країні можна представити у вигляді ланцюжка: Національні інвестиційні ресурси плюс Іноземні інвестиційні

ресурси мінус Відтік капіталу за кордон дорівнює Національні інвестиційні ресурси плюс Сальдо міжнародного руху капіталу [5].

У сучасних умовах нестабільності економічного середовища важливо не лише формувати інвестиційний потенціал та інвестиційні ресурси, а й ефективно їх реалізовувати. Здатність залучати у виробництво та ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі можливо шляхом формування інвестиційного потенціалу [6]. Нині в умовах глобалізації практично всі економічні системи для досягнення економічного зростання поряд із власними інвестиційними ресурсами залучають зовнішні інвестиційні ресурси. Проте не у всіх економічних системах це виходить реалізувати.

Обсяг інвестицій та інвестиційний попит залежать від багатьох факторів, зокрема:

- питомої ваги заощаджень в доходах інвесторів. Збільшення доходів призводить до збільшення їх частини, що спрямовується на заощадження. Заощадження є джерелом внутрішніх інвестиційних ресурсів;

- норми чистого прибутку. Збільшення очікуваної норми чистого прибутку зумовлює збільшення обсягів інвестицій;

- ставки банківського процента. Збільшення ставки позичкового процента негативно позначається на обсягах інвестицій і призводить до їх зменшення, і навпаки;

- очікуваного темпу інфляції. Чим вищий очікуваний темп інфляції, тим швидше знецінюється очікуваний прибуток, отриманий в процесі реалізації інвестицій. Цей фактор найбільше впливає на рішення щодо довгострокового інвестування [7].

Інвестиційний процес передбачає ряд циклів фінансування різноманітних проектів, які повторюються через певні проміжки часу. Інвестиційний процес передбачає наявність зв'язку між учасниками цього

процесу та середовищем інвестування, в якому здійснюється вся їхня діяльність.

Інвестиційний процес, як специфічне поняття, передбачає укладання відповідної угоди між інвестором та об'єктами інвестування з метою отримання доходу у майбутньому. Він передбачає цілеспрямовану діяльність щодо створення сприятливих умов для того, щоб отримати фінансування. Початком будь-якого інвестиційного процесу є момент, коли інвестор надає особисті грошові кошти для реалізації певної програми чи проекту [8].

Розпочинається інвестиційний процес з мотивації інвестування. При цьому основним мотивуючим чинником є надлишок певних фінансів у суб'єкта господарювання та його бажання здійснювати інвестиції. Вибір об'єкта інвестування здійснюється в процесі відповідних досліджень, а в подальшому прогнозують інвестиційну діяльність та обґрунтовують доцільності інвестицій, щоб вибрати найкращий варіант інвестування.

Фізичні і юридичні особи, які безпосередньо беруть участь в інвестиційному проекті, є учасниками інвестиційного процесу. Це можуть бути як безпосередньо інвестори, об'єкти інвестування та замовники, так і різного роду посередники та інституційні одиниці (постачальники, підрядники, біржа інвестицій, страхувальники, посередники). Зазвичай участь у такій діяльності беруть юридичні особи, тобто підприємства та організації різних організаційно-правих форм на сфер діяльності (акціонерні товариства, державні підприємства, господарські товариства, некомерційні та фінансові установи). Інвестори здійснюють фінансування через купівлю цінних паперів, тобто вони безпосередньо вкладають власний капітал в господарський процес підприємства [9].

Замовниками також є фізичні і юридичні особи, але вони займаються реалізацією проекту. Вони наділяються певними повноваженнями та мають можливість у визначених межах розпоряджатися інвестиціями. Також замовники можуть розробляти проекти та проектну документацію, здійснювати роботи щодо реконструкції, контролювати роботи з

налагодження устаткування, укладати договори з підрядниками, вивчати результативність майбутнього виробництва та знаходити постачальників.

Виконавцями є виробничі фірми, будівельні компанії, проектувальні організації та фірми з налагодження устаткування. Реалізація інвестиційних проектів також передбачає участь постачальників ресурсів, сировини, матеріалів та необхідного обладнання. Учасниками інвестиційних процесів можуть також бути інституційні інвестори, зокрема різні фонди і страхові компанії. Вони акумулюють кошти населення і суб'єктів господарювання та інвестують їх.

Всі учасники інвестиційного процесу можуть одразу виконувати декілька функцій та наділяються повним правом розпоряджатися результатами реалізованих проектів. Водночас їх діяльність повинна здійснюватися у відповідності до чинного законодавства [9].

Державна інвестиційна політика – це сукупність загальнодержавних принципів рішень і заходів, які визначають відповідні напрями використання капітальних вкладень у всіх сферах і галузях економіки. Інвестиційна політика реалізується задля забезпечення ефективності та пропорційності розвитку національної економіки, усунення міжгалузевих і внутрішньогалузевих диспропорцій, а також досягнення оптимального співвідношення між розвитком матеріального виробництва і невиробничої сфери [10].

Інвестиційна політика держави має визначену мету, завдання та розроблений механізм їх реалізації. Зокрема, метою інвестиційної політики є реалізація стратегічного плану щодо економічного і соціального розвитку країни. Однак, кінцевою метою державної інвестиційної політики слід вважати поживлення інвестиційної діяльності, що призводить до зростання вітчизняної економіки та підвищення ефективності суспільного виробництва. Завдання державної інвестиційної політики визначаються в межах поставленої мети і залежать від економічної ситуації, що сформувалась в країні.

Інвестиційна політика передбачає процеси її розробки і прийняття. Проте вона потребує і чітко обґрунтованого механізму її реалізації. Механізм реалізації інвестиційної політики включає такі етапи:

- пошук і вибір надійних джерел інвестицій та методів фінансування;
- визначення термінів реалізації інвестиційної політики;
- визначення державних органів, що будуть відповідати за реалізацію інвестиційної політики;
- формування відповідної нормативно-правової бази для функціонування інвестиційного ринку;
- створення сприятливого клімату для залучення інвестицій.

Розрізняють такі види інвестиційної політики за рівнями інвестування:

- державна інвестиційна політика;
- галузева інвестиційна політика;
- регіональна інвестиційна політика;
- інвестиційна політика окремих суб'єктів господарювання.

Всі види політики тісно взаємопов'язані. Однак державна інвестиційна політика створює загальні правила інвестиційної діяльності та сприяє активізації інвестування на всіх рівнях, тому можна її назвати визначальною.

Єдину державну політику у сфері інвестиційної діяльності визначає Верховна Рада України. Основними завданнями Верховної Ради України є:

- створення законодавчої бази щодо регулювання сфери інвестиційної діяльності;
- затвердження пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності. Це може бути у вигляді окремої загальнодержавної програми або як складова частина Програми діяльності Кабінету Міністрів України чи інших загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального розвитку та охорони довкілля;
- визначення в межах Державного бюджету України обсягу асигнувань для фінансової підтримки інвестиційної діяльності.

Реалізацію загальнодержавної політики у сфері інвестиційної діяльності забезпечує Кабінет Міністрів України. Центральні органи виконавчої влади готують пропозицій щодо реалізації інвестиційної політики у відповідній галузі економіки та повинні створювати організаційно-економічні механізми підтримки її реалізації [12].

Інвестиційна політика держави передбачає наявність відповідного механізму впливу на функціонування економіки. Державна інвестиційна політика включає багато взаємопов'язаних методів впливу, ефективно використовуючи які можна досягти очікуваного результату. Серед основних цілей ефективної інвестиційної політики можна виділити:

- формування сприятливого економічного середовища та бізнес-середовища;
- стимулювання розвитку підприємництва;
- удосконалення соціальної та гуманітарної сфер;
- сприяння швидкій реалізації проектів, які є важливими для економічного зростання та розвитку;
- мінімізація бізнесових ризиків;
- формування спрощених умов для залучення іноземних інвесторів.

Державна інвестиційна політика передбачає різні впливи на якість інвестиційного потенціалу, для чого держава застосовує відповідні інструменти:

- фіскальної політики;
- монетарної політики;
- амортизаційної політики;
- науково-технічної політики.

Реалізація податкової політики передбачає раціональний розподіл бюджетних коштів в межах держави, забезпечення податкових платежів до бюджету та створення вигідних для інвесторів податкових ставок. Грошово-кредитну політик реалізує центральний банк, який за допомогою таких інструментів як облікова ставка, маса грошей і кредитування, має за завдання

стимулювати внутрішній попит на інвестиції. Розвиток науково-технічного потенціалу визначає інтенсивність і якісні показники інвестиційного потенціалу держави. Реалізуючи науково-технічну політику держава покликана визначати пріоритетні напрями розвитку та в достатніх обсягах забезпечувати фінансування науково-технічного потенціалу. Амортизаційна політика є складним процесом регулярної переоцінки основних фондів [11].

Реалізація інвестиційної політики держави повинна здійснюватися із врахуванням регіональних особливостей. Визначаючи інвестиційний потенціал регіонів враховують його географічне розташування; наявність природних ресурсів; розвиток інфраструктурних об'єктів; екологічну складову, геополітичний стан та привабливість для іноземних інвестицій.

Перед державою стоїть завдання ефективно поєднати інвестиційні потенціали всіх регіонів та сформуванню загальнодержавний діловий клімат, що свідчить про нерозривний зв'язок між регіональною та державною інвестиційними політиками. На рівні держави здійснюється формування і затвердження програм інвестиційного розвитку окремих регіонів, контроль за раціональним розподілом фінансових міжрегіональних потоків та використанням коштів регіональних бюджетів.

Отже, щоб в сфері публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів здійснити удосконалення, потрібно: гарантувати права учасникам інвестиційного процесу; створювати умови чесної конкуренції; слідкувати за порушеннями антимонопольного законодавства; усунути протиріччя в існуючому інвестиційному законодавстві; удосконалити функціонування інфраструктури ринку інвестицій; спростити оформлення документів, щодо реалізації інвестиційних проектів; удосконалювати аналітико-консультативну роботу в сфері інвестування.

Висновки до розділу 1

Інвестиційна діяльність здійснюється за рахунок інвестиційних ресурсів, тобто будь-яких форм капіталу, що залучаються в об'єкти реального і фінансового інвестування. У сучасних умовах нестабільності

економічного середовища важливо не лише формувати інвестиційні ресурси, а й ефективно їх реалізовувати. Економічні системи для досягнення економічного зростання використовують власні та зовнішні інвестиційні ресурси, обсяги яких залежать від ефективності механізмів публічного управління цими процесами. Публічне управління інвестиційними ресурсами спрямоване на нарощування обсягів інвестицій, що забезпечує економічне зростання. Публічне управління інвестиційними ресурсами створює загальні правила інвестиційної діяльності та сприяє активізації інвестування на всіх рівнях, тому інвестиційну політику можна назвати визначальною.

Єдину державну політику у сфері інвестиційної діяльності визначає Верховна Рада України, а реалізацію забезпечує Кабінет Міністрів України. Центральні органи виконавчої влади розробляють пропозиції та формують механізми реалізації інвестиційної політики у відповідній галузі економіки. Державна інвестиційна політика реалізується на рівні держави, регіону або окремого підприємства. Завданням держави в сфері інвестиційної політики є ефективне поєднання інвестиційних потенціалів всіх регіонів та створення загальнодержавного ділового клімату.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Проблеми залучення інвестиційних ресурсів в економіку завжди є актуальними в економічній науці та публічному управлінні. Адже інвестиції зачіпають найглибші основи підприємницької діяльності, визначають напрям економічного зростання в цілому. У нинішніх умовах інвестиційно-інноваційні ресурси виступають найбільш важливим засобом, що забезпечує умови для виходу з кризи економіки, структурні зрушення в економіці, технічний прогрес, підвищення якісних показників господарської діяльності на всіх рівнях. Одним із механізмів соціально-економічних перетворень є активізація інвестиційного процесу.

Капітальні інвестиції відіграють важливу роль у процесах відтворення та забезпечення довгострокового соціально-економічного розвитку країни. В Україні протягом останніх років спостерігалася динаміка до зростання обсягів капітальних інвестицій (рис. 2.1.).

**Рис. 2.1. Динаміка обсягу капітальних інвестицій
в економіку України, млрд. грн.**

Джерело: побудовано за [14, 15].

За даними рис. 2.1. бачимо, що обсяг капітальних інвестицій до 2019 р. мав стійку тенденцію до зростання. Так, у 2019 р. цей показник збільшився порівняно з 2014 р. на 404,5 млрд грн. або у 2,8 рази [14, 15].

Обсяг капітальних інвестицій у вітчизняну економіку у 2016 р. становив 359,2 млрд грн. Найбільше інвестувалась галузь промисловості, до якої надійшло 117,8 млрд грн. у сільське господарство було інвестовано удвічі менше – 50,5 млрд грн, а в будівельну галузь – 44,4 млрд грн. Основним джерелом інвестицій були кошти підприємств та організацій – 248,8 млрд грн., іноземні інвестиції склали 2,7% від загального їх обсягу.

У наступному 2017 р. бачимо, що обсяг інвестицій в економіку зріс до 448,5 млрд грн, тобто на 25%. Знову найбільше інвестувалась галузь промисловості на суму 143,3 млрд грн, що на 22% більше попереднього року. Зростання спостерігалось за всіма джерелами інвестицій, крім іноземних. Іноземне інвестування у 2017 р. скоротилось на 37%.

У 2018 р. спостерігається подальше збільшення обсягу інвестицій на 29% у порівнянні з попереднім роком. Проте недовіра іноземних інвесторів призвела до скорочення іноземних інвестицій до 1,8 млрд грн. або на 71%. Найбільше обсяги інвестицій зросли у сфері мистецтва, спорту, розваг у 1,2 рази, інформації і комунікації – на 62%, торгівлі гуртової та роздрібною – на 54%.

Позитивна тенденція зберігалась і у 2019 р., проте зростання обсягу капітальних інвестицій відбулось лише на 8%. Обсяги інвестицій від підприємств і організацій у 2019 р. скоротились. Також скоротились інвестиції у сільське господарство, торгівлю, транспорт, інформацію та комунікацію. Водночас позитивним стало зростання обсягів іноземних інвестицій у 1,6 рази. Що свідчить про зростання довіри іноземного інвестора [16].

Однак, як бачимо темпи зростання обсягів капітальних інвестицій зменшувались з кожним роком, починаючи з 2017 р. Це свідчить про початок негативної тенденції в сфері інвестування, що підтвердилось у 2020 р.

Зокрема, у 2020 р. обсяги капітальних інвестицій, залучених в економіку України, зменшилися порівняно з попереднім роком на 204,1 млрд грн, або на 33% і досягли рівня 2017 р. [15, 16]. Слід зазначити, що у 2020 р. скоротилось надходження інвестицій за всіма джерелами інвестування, окрім інвестицій з державного бюджету. Скоротилися також і обсяги іноземних інвестицій на 63%.

У 2021 р. відбувається поживалення процесу інвестування в економіку України, про що свідчать дані табл. 2.1. За січень-вересень 2021 р. обсяг капітальних інвестицій становив 331,7 млрд. грн., що на 63,8 млрд. грн. більше ніж за такий же період попереднього року.

Таблиця 2.1.

Структура капітальних інвестицій в економіку України за видами активів (січень-вересень 2020-2021 рр.)

Вид капітальних інвестицій	2020 р.		2021 р.		2021 р. +/- до 2020 р.
	млрд. грн.	структура, %	млрд. грн.	структура, %	
Інвестиції в матеріальні активи	255,9	95,5	316,6	95,4	60,7
Інвестиції в нематеріальні активи	12,0	4,5	15,1	4,6	3,1
Усього капітальних інвестицій	267,9	100,0	331,7	100,0	63,8

Джерело: складено автором за [16].

Аналізуючи інвестиційну діяльність в економіці країни, крім загального показника обсягу інвестицій, потрібно вивчати їх структуру за різними ознаками. У структурі капітальних інвестицій найбільшу частку складають інвестиції у матеріальні активи (96,2% у 2019 р., 95,5% – січень-вересень 2020 р., 95,4% – січень-вересень 2021 р.). Частка ж капітальних інвестицій у нематеріальні активи становила 3,8% у 2019 р. та 4,5-4,6% – у січні-вересні 2020-2021 рр. За 2019 р. частка інвестицій у матеріальні активи у загальному обсязі інвестицій зросла на 2,5%, проте у наступному році спостерігається певне збільшення частки інвестицій у нематеріальні активи та подальша стабільність у структурі обсягів інвестицій.

У структурі капітальних інвестицій у матеріальні активи у 2019 р. найбільшу частку займали інвестиції у машини, обладнання і інвентар – 31,8%, у інженерні споруди – 23,9% та нежитлові будівлі – 16,1%. У січні-вересні 2020 р. частка інвестицій у машини, обладнання та інвентар зросла і склала 34,3%, проте за такий же період 2021 р. зменшилась до 32,3%. Частка інвестицій у інженерні споруди зросла у січні-вересні 2020 р. до 25,8%, а у 2021 р. – до 26,2%. Інвестиції в будівлі нежитлові в складі капітальних інвестицій знижувалась і у січні-вересні 2020 р. до 15,9% і у січні-вересні 2021 р. – до 14,3%. Слід відзначити про зростання частки інвестицій у будівлі житлові у січні-вересні 2021 р. до 10,6% проти 9,9% у такому ж періоді попереднього року та частки інвестицій у транспортні засоби до 11,6% проти 9,4%.

Потребує уваги той факт, що до 2019 р. спостерігалось скорочення інвестицій у нематеріальні активи, а це негативно позначається на розвитку економіки. В сучасному постіндустріальному суспільстві в розвинених країнах найбільш інвестиційно привабливими є саме нематеріальні активи. А скорочення цих інвестицій говорить про низьку інноваційну спрямованість економіки. Проте у січні-вересні 2021 р. обсяг інвестицій у нематеріальні активи зріс на 3,1 млрд грн., а їх частка у структурі капітальних інвестицій становила 4,6% проти 4,5% у такий же період 2020 р.

Далі проаналізуємо обсяги капітальних інвестицій суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємствами України у січні – березні 2020 р. складають 89,0 млрд. грн., що на 37,4 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2019 р. За обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2019 р. провідними були промисловість – 35,9%, галузі сільського, лісового та рибного господарства – 12,0% та будівельна галузь – 11,7%. Менше десяти відсотків інвестицій було освоєно у галузях транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 9,2%, сферах інформації та телекомунікації – 8,9%, оптовій та роздрібній

торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 8,1% та сферах державного управління, оборони і обов’язкового соціального страхування – 2,1% [17].

Так, протягом 2014-2018 рр. обсяги капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство щороку зростали та у 2018 р. досягли максимального значення на рівні 66104 млн. грн. Однак, у 2019 р. обсяг капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство скоротився порівняно з попереднім роком на 6974 млн. грн, або на 10,6% (додаток Б).

Обсяги капітальних інвестицій у економіку України протягом 2014-2019 рр. мали тенденцію до зростання, зокрема з 2016 р. по 2019 р. темпи зростання щороку становили вище 20%. Зокрема, у 2019 р. обсяги інвестицій зросли на 27,2%, або на 54300 млн. грн та склали 254196 млн. грн. Обсяги капітальних інвестицій у будівництво протягом аналізованого періоду зросли на 72,9%. У 2019 р. проти 2018 р. відбулось збільшення на 11,3% [14].

Заслуговує на увагу той факт, що в останні роки в Україні спостерігається тенденція до зростання капітальних інвестицій у галузі будівництва (приріст інвестицій найменший був у 2016 р., 2,3%, а найбільший у 2015 р. – 20,5%). Спостерігається також тенденція до зростання обсягів капітальних інвестицій у сфері державного управління й оборони; обов’язкового соціального страхування. За 2019 р. вони збільшилися на 9708 млн. грн, або на 21,8%. Інвестиції у цю сферу діяльності зростають швидкими темпами, так у 2015 році порівняно з попереднім вони зросли у 2,4 рази, у 2016 р. – у 1,6 рази, а в 2017 р. – у 1,5 рази. Водночас, у 2014-2019 рр. відбувалось скорочення обсягів капітальних інвестицій у таких сферах: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів та транспорт, складське господарство, поштова та кур’єрська діяльність. Зокрема, у 2019 р. інвестиції у цих сферах скоротилися більше ніж на 14,0%. Максимальне значення інвестицій у оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів спостерігався у 2018 р. А у транспорт, складське господарство, поштову та кур’єрську діяльність капітальні інвестиції у 2015-

2018 рр. зростали достатньо швидкими темпами від 20,7% у 2015 р., до 51,1% у 2017 р. [14].

У 2020 р. скоротились інвестиції у промисловість на 40%, у галузь будівництва – на 39%, у галузь сільського та лісового господарства – на 38%, у сферу торгівлі – на 31%, у транспорт – на 40%, у операції з нерухомістю – на 39%, у мистецтво, спорт, розваги – на 71%, у галузь освіти – на 36%, в охорону здоров'я – на 37% [15].

Структуру обсягів освоєння капітальних інвестицій підприємствами України у січні-вересні 2021 р. за сферами економічної діяльності можна побачити на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Обсяги та структура капітальних інвестицій підприємствами України за сферами економічної діяльності у січні-вересні 2021 р.

Джерело: [16].

Отже, протягом останніх років значних структурних зрушень у обсягах капітальних інвестицій за видами економічної діяльності не відбулося. Так, найбільше інвестицій залучалось у січні-вересні 2021 р. у промисловість України – 50,4%. Дещо більшими порівняно з попередніми роками є інвестиції у сферу державного управління й оборони та обов'язкового соціального страхування 9,8 млрд грн, або 13,1% від усього обсягу

інвестицій. Майже стільки ж (13,6%) інвестовано у будівництво та сільське, лісове та рибне господарство (12,4%).

Основним джерелом фінансування інвестицій залишаються власні кошти підприємств і організацій (рис. 2.3).

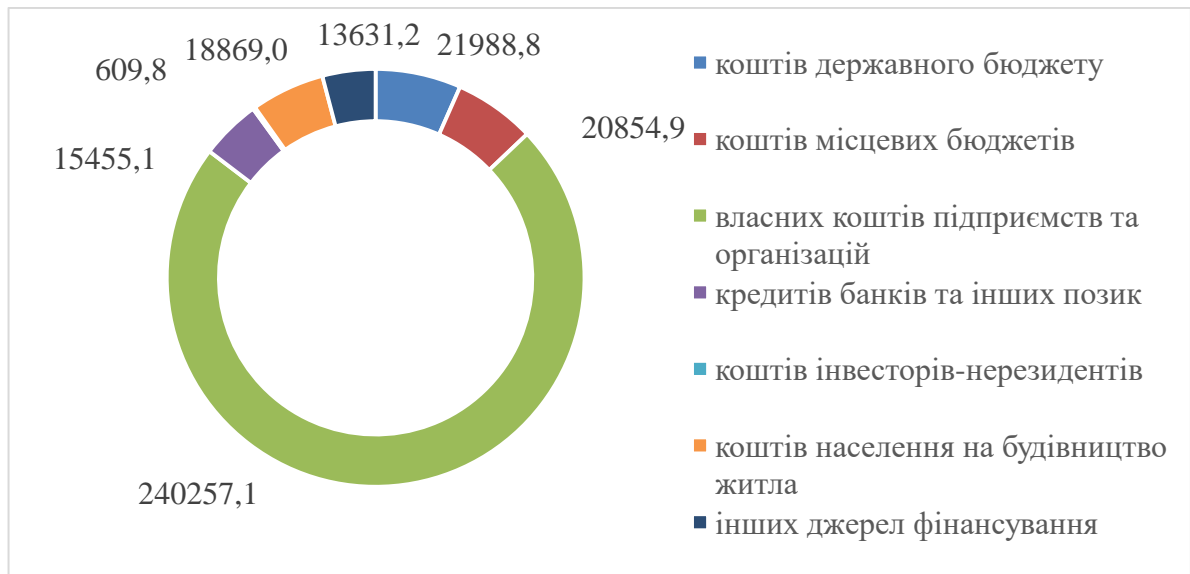

Рис. 2.3. Структура капітальних інвестицій в економіку України за джерелами фінансування у січні-вересні 2021 р.

Джерело: [19].

Підприємствами та організаціями у січні-березні 2019 р. було освоєно 76,2 % капіталовкладень. В цілому у 2019 р. це джерело інвестування склало 65,4%, а у попередньому році 70,8%. За рахунок кредитів банків та інших позик у січні-вересні 2019 р. інвестовано 8,4% загального обсягу інвестицій, за рахунок коштів населення на будівництво житла – 8,2%. З державного та місцевих бюджетів обсяг інвестованих коштів склав 4,2%. Слід зазначити, що впродовж 2014–2018 рр. відбувалось збільшення обсягів інвестицій за рахунок бюджетних коштів. Доля іноземних інвесторів була незначною і становила 0,3% від усіх капіталовкладень.

За період січень-вересень 2021 р. з власних коштів підприємств і організацій було інвестовано 69,2% всього обсягу капітальних інвестицій в економіку України. Кошти державного та місцевого бюджетів у обсягах інвестицій склали 14,6%, кредити банків та інші позики – 7,5%, кошти

населення на будівництво житла – 5,2%, інші джерела фінансування склали – 3,0%. Слід відмітити, що кошти інвесторів-нерезидентів склали 0,5% всіх інвестицій [19].

Аналіз показників структури джерел фінансування капітальних інвестицій показує, що держава намагається підтримувати рівень капітальних інвестицій за рахунок коштів бюджету, адже спостерігається зменшення кількості іноземних інвестицій. Така ситуація свідчить про те, що знижується інвестиційна привабливість національної економіки та погіршується інвестиційний клімат всередині країни. Внаслідок цього Україна не може повною мірою використати переваги іноземного фінансування інвестицій.

Досить важливим джерелом фінансового забезпечення інвестиційної активності підприємств є прямі іноземні інвестиції. Вони відіграють важливу роль для розвитку економіки. Проте обсяги прямих іноземних інвестицій у промисловість України є незначними. Так, за рахунок коштів іноземних інвесторів у 2014 р. було освоєно 1,7% від загального обсягу капітальних інвестицій у промисловість. Також слід зазначити, що у 2014–2016 рр. спостерігалася ситуація зростання обсягів іноземних інвестицій, проте у 2017р. цей показник знизився майже втричі порівняно з попереднім роком. У 2018 р. обсяг прямих іноземних інвестицій знизився на дві третини у порівнянні з 2017 р. [18]. Надалі у 2019 р. прямі іноземні інвестиції в економіку України склали 51,4 млрд дол. США або на 16,8% більше ніж у 2018 р. (табл. 2.2).

У структурі прямих іноземних інвестицій в Україну інструменти участі в капіталі у 2019 р. становили 81,1% у структурі, а боргові інструменти відповідно склали 18,9%. Для України за останні п'ять років характерна частка інструментів участі в капіталі в прямих іноземних інвестиціях на рівні не менше ніж 80% (додаток Б) [14].

Обсяги прямих інвестицій з України у 2019 р. склали 3541 млн. дол. США, що в 14,5 разів менше ніж обсяги інвестицій в Україну. У 2019 р. обсяги прямих інвестицій з України за кордон збільшились на 813 млн. дол.

США (або на 29,8%) у порівнянні з 2018 р. Водночас, обсяги інвестицій з України за кордон у 2019 р. становив менше половини від рівня 2014 р. – 47,7% [14].

Таблиця 2.2.

Прямі іноземні інвестиції в Україні у 2014-2021 рр.

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну, кумулятивний підсумок млрд. дол. США	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. дол. США	Прямі іноземні інвестиції з України, млн. дол. США	Сальдо, млн. дол. США
2014	49,84	410 / -4089	111 / -309	+299
2015	43,78	-458 / -868	-51 / -162	-407
2016	45,19	3810 / +4268	16 / +67	+3794
2017	45,18	3692 / -118	8 / -8	+3684
2018	44,01	4455 / +763	-5 / -13	+4460
2019	51,39	5860 / +1405	648 / +653	+5212
2020	48,93	-868 / -6728	82 / -566	-950
2021 (1-ше півріччя)	48,95	2836 / +3704	41 / -41	+2795

Джерело: [20, 21].

У 2020 р. Україна вперше зіткнулася з чистим відпливом прямих інвестицій – мінус 868 млн дол. США. У 2019 р. спостерігався приплив прямих іноземних інвестицій у розмірі 2,5 млрд дол. США, у 2018 р. в Україну було інвестовано 2,35 млрд дол. США, у 2017 р. – 2,2 млрд дол. США, 2016 р. – 3,28 млрд дол. США, 2015 р. – 2,96 млрд дол. США, 2014 р. – 410 млн дол. США [22].

Найбільше прямих іноземних інвестицій спрямовується на підприємства переробної промисловості. Несприятливий економічний клімат негативно впливає на очікування інвесторів та знижує рівень інвестиційної привабливості економіки України, що обумовлює невисокі обсяги іноземних інвестицій. Це не дозволяє таким секторам вітчизняної економіки, як металургія та машинобудування, отримувати необхідний для здійснення технічної та технологічної модернізації виробництва обсяг іноземних інвестицій [18]. Структуру прямих іноземних інвестицій наведено в додатку В.

За 9 місяців 2021 р. в Україні виплачено доходів від прямих інвестицій на користь нерезидентів майже 11 млрд дол. США, з яких 5,2 млрд дол. США – виплачені дивіденди, 5,2 млрд дол. США – реінвестовані доходи, 0,6 млрд дол. США – процентні виплати на користь прямих іноземних інвесторів. За словами радника НБУ Б. Данилишина «без урахування реінвестованих доходів, отриманих нерезидентами в Україні, розміром 5,2 млрд дол. США, інвестиції прямих інвесторів у підприємства прямого інвестування в Україні становили лише 744 млн дол. США. Відповідні прямі інвестиції в акціонерний капітал (без урахування реінвестованих доходів) лише незначно перевищили обсяги виплат прямим іноземним інвесторам через боргові інструменти (0,5 млрд дол. США за 9 місяців 2021 р.) та, не враховуючи кризового 2020 року, були найнижчими з 2014 р.» [22]. Водночас, слід зазначити, що за показником рівня інвестиційної привабливості В рейтингу Global Foreign Direct Investment Country Attractiveness Index Україна у 2019-2020рр. посідала 58 місце, що на 10 пунктів вище, ніж у 2013 р. [23].

Висновки до розділу 2.

Можна виділити такі чинники, що впливали на обсяги капітальних інвестицій в останні роки:

- *позитивно*: стабільність макроекономічної ситуації, зниження інвестиційних ризиків, зростання інвестиційної привабливості вітчизняної економіки, позитивні фінансові результати діяльності підприємств, зростання капітальних видатків із бюджету;

- *негативно*: повільні темпи відновлення вітчизняного банківського сектора, низький рівень активності на ринку житлового будівництва, низька активність іноземних інвесторів.

Отже, аналіз динаміки внутрішніх та зовнішніх інвестицій в економіку України свідчить про необхідність з боку уряду вживати необхідних заходів щодо створення відповідних умов для залучення і внутрішніх і іноземних інвестицій для забезпечення розвитку економіки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Сприятливий інвестиційний клімат є основним фактором, що забезпечує економічне зростання в сучасних умовах. Але поліпшення інвестиційного клімату потребує радикальних дій, адже він залишається досить непривабливим. Водночас, як показує аналіз інвестиційної діяльності та досвід попередніх років, швидко змінити ситуацію не вдається. Більшість процесів у сфері публічного управління – політична реформа, подолання корупції і інші інституційні зміни мають тривалий характер і негативно впливають на інвестиційне забезпечення економіки. Тому потрібні розумні напрями публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів у напрямі швидкого, постійного та неухильного покращання ситуації. Інвестори повинні бути впевненими, що ситуація постійно поліпшується, що вимагає від публічного управління розробки довгострокової стратегії стимулювання процесів залучення інвестиційних ресурсів та розробки механізмів їх реалізації [7].

Формування інвестиційного клімату в Україні відбувається під впливом багатьох факторів, дія яких не завжди є однозначною. Так, факторами, що позитивно впливали на інвестиційний клімат є: безперервна, починаючи з 2014 р., програма взаємодії з МВФ; утримування фіскального дефіциту в останні роки на мінімальному рівні; лібералізація зовнішньої торгівлі, валютного регулювання та ін. Водночас ці фактори не забезпечили належного рівня привабливості для інвестування в економіку України. Чинниками, що обмежують інвестиційні ресурси: низка ризиків (політичних, економічних, ринкових); вирівнювання вартості ведення бізнесу із сусідніми країнами; зростання цін на електроенергію та інші енергоносії і прирівнювання їх до цін у інших країнах; зменшення внаслідок міграцію дешевої та кваліфікованої робочої сили; застаріла інфраструктура (доріг,

енергетики тощо); відсутність або зниження рівня митних платежів чи квотних обмежень на вивіз сировинних ресурсів; відсутність дієвих практичних інструментів заохочення інвестицій в економіку та безсистемність інвестиційної політики; недовіра внутрішніх інвесторів та небажання вкладати кошти в основний капітал [21].

Основні напрями удосконалення механізмів залучення інвестиційних ресурсів у вітчизняну економіку розглядатимемо за юридичною, інституційною та практично-орієнтованою складовими. Також варто приділити увагу різним рівням формування таких механізмів: держава, регіон/територія, підприємство.

Почнемо з вивчення нормативно-правових документів, що сприятимуть залученню інвестицій в економіку. В нашій країні є значна кількість законодавчих актів, які врегульовують інвестиційну діяльність. Кожен із цих документів регулює інвестиційну діяльність у відповідній сфері та має відповідний предмет і мету регулювання.

Так, в правовому полі з метою активізації інвестиційної діяльності було прийнято у 2020 р. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні». Згідно цього Закону визначено такі форми державної підтримки інвестиційних проектів із значними інвестиціями: «звільнення від сплати окремих податків та зборів; звільнення від оподаткування ввізним митом нового устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що ввозяться виключно для реалізації проекту; забезпечення переважного права землекористування земельною ділянкою державної або комунальної власності для реалізації інвестиційного проекту; забезпечення за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та з інших джерел, не заборонених законом, будівництва об'єктів суміжної інфраструктури, необхідних для реалізації інвестиційного проекту» [24].

Поряд із позитивними моментами в цьому Законі є певні нерегульовані питання. Зокрема, не визначено з бюджетів якого рівня буде відшкодовуватись пільгове оподаткування, що може зумовити конфліктну

ситуацію в системі публічного управління. Також немає чітко визначених критеріїв щодо обладнання, яке підлягає звільненню від мита. Нині питання передачі земельних ділянок для будь-яких цілей знаходяться у віданні територіальних громад, внаслідок реформи децентралізації, що створює певні ризики у цій справі. Залучення коштів бюджетів різних рівнів до будівництва інфраструктури теж є конфліктною ситуацією та не визначає участі держави в цьому процесі.

Отже, зазначений Закон носить більше декларативний характер, а для практичного застосування та втілення визначеного в ньому механізму Кабінету Міністрів України необхідно розробити відповідні нормативно-правові акти, щодо його порядку застосування та алгоритму дій для суб'єктів інвестиційного процесу. Закон не має чіткого правового тлумачення описаних механізмів, а державна підтримка та гарантії для інвестора є не зовсім зрозумілими. Також для його реалізації потрібно ввести відповідні корективи у Податковий, Митний, Земельний та Господарський кодекси. Наразі Закон може працювати в частині функціонування інституту «інвестиційної няні». Зокрема, «інвестиційна няня» повинна проаналізувати інвестиційний потенціал України та виступити ефективним посередником між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інвесторами зі значними інвестиціями. Проте слід розуміти, що будь-які інвестиційні процеси будуть залежати від повноважень органів влади різних рівнів, особливо місцевого самоврядування.

У березні 2021 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти із значними інвестиціями в Україні». Він виступає важливим інструментом підтримки з боку держави відповідних інвестиційних проектів та передбачає певні податкові стимули для значної кількості інвесторів [25].

Правове регулювання інвестиційних процесів є виправданим, однак для формування довіри з боку інвесторів до цих нововведень потрібно

створювати відповідні держані інститути. Основними інституціями, діяльність яких спрямована на врегулювання інвестиційних процесів та залучення інвестицій в економіку з метою її розвитку є: Офіс Національної Інвестиційної Ради, Міністерство економіки України, Офіс із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest, Державна організація «Агенція з питань підтримки ДПП».

У 2016 р. негативні внутрішні та зовнішні чинники погіршили соціально-економічні показники в Україні, що обумовило створення нового органу – Національної Інвестиційної Ради України. Основними завданнями ради є: стимулювання інвестиційної діяльності України; розробка та створення пропозиції щодо нових напрямів інвестування; вивчення ринку інвестицій; аналіз та розробка стратегій щодо усунення проблем, які служать перешкодами для капіталовкладень та залучення іноземних інвестицій до країни [26]. Завдяки діяльності Національної Інвестиційної Ради в Україні з'явилися можливість для того, щоб відкрити великі інвестиційні проекти та привернути до них інтерес з боку іноземних інвесторів [27].

Діяльність державної установи «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» передбачає: здійснення відповідних заходів щодо залучення інвестицій; створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні через забезпечення плідної співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; інформаційна підтримка іноземних інвесторів під час підготовки та реалізації ними інвестиційних проектів, а також під час їх діяльності в Україні; підготовка пропозицій щодо формування та реалізації інвестиційного потенціалу України тощо [28].

Основними напрямками удосконалення публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів в економіку України є розвиток державно-приватного партнерства, реалізація концесійних проектів, розвиток індустріальних парків.

Одним із напрямів залучення в економіку додаткових інвестиційних ресурсів, що сприятиме розвитку партнерських відносин між державою та

бізнесом, є державно-приватне партнерство. Державно-приватне партнерство є поширеною формою співпраці між державними та приватними партнерами в процесі реалізації інвестиційних проектів. Механізм державно-приватного партнерства сприяє реалізації державної політики з урахуванням міжнародних стандартів та спрямовувати її на підвищення якості життя населення.

Основні переваги механізму державно-приватного партнерства полягають у наступному: підвищення якості та своєчасності надання публічних послуг; підвищення ефективності використання бюджетних коштів; залучення додаткових фінансових ресурсів у створення/модернізацію інфраструктурних об'єктів; підвищення рівня зайнятості населення, стимулювання економічного зростання на основі використання інноваційних та сучасних технологій; залучення всіх зацікавлених сторін до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, посилення довіри та порозуміння у суспільстві [30].

У 2019 р. на засадах державно-приватного партнерства було укладено 192 договори. Реалізують наразі 66 проектів (41 договір концесії, 24 договори про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства), а 126 договорів не реалізуються. Найбільше проектів державно-приватного партнерства стосуються таких галузей як збір, очищення та розподілення води і виробництво 47% (31 проект), транспортування і постачання тепла 12,1% (8 проектів) [31].

В Україні для покращання процесів реалізації проектів державно-приватного партнерства створено Державну організацію «Агенція з питань підтримки ДПП», основними завданнями якої визначено: забезпечувати ідентифікацію проектів ДПП; сприяти в підготовці концептуальних записок та техніко-економічного обґрунтування для ініціаторів пропозицій (окрім приватного сектору економіки); надавати консультації ініціаторам пропозицій під час ініціювання та реалізації проектів ДПП; організовувати та проводити тренінги і навчання з метою підвищення інституційної

спроможності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері ДПП; взаємодіяти з різними фінансовими, нефінансовими, урядовими, неурядовими організаціями іноземних держав щодо залучення інвестицій для реалізації проектів ДПП в Україні [19].

Одним із напрямів активізації інвестиційних процесів є розвиток індустріальних парків. Цей вид діяльності регулюється Законом України «Про індустріальні парки» [32]. В Міністерстві економіки України створено реєстр індустріальних парків, до якого починаючи з 2013 р. внесено 46 парків [33]. Також функціонують і не внесені до реєстру індустріальні парки.

Ефективність інвестиційного процесу залежить від дій держави у напрямі удосконалення своєї діяльності, що передбачає орієнтацію на пошук інвестора, налагодження відповідної комунікації з ним та освоєння інвестицій. Механізм залучення прямих іноземних інвестицій – це сукупність взаємопов'язаних між собою елементів: суб'єктів інвестування, що працюють в конкретному середовищі; об'єктів інвестування, проектів та форм залучення інвестицій. Публічне управління механізмами залучення іноземних інвестицій передбачає вирішення певних проблем та перешкод, які стримують іноземних інвесторів. Найвпливовішими перешкодами для іноземних інвесторів є недосконалість нормативно-правової бази, непривабливий інвестиційний клімат та воєнні дії на сході країни.

У світовій практиці застосовують декілька механізмів залучення іноземних інвестицій, кожен з яких надає країнам низку переваг у процесах іноземного інвестування. Дослідники визначають, що запровадження вільних економічних зон, формування спільних підприємств, створення акціонерних товариств, лізинг, відкриття транснаціональних компаній, організація венчурних підприємств, укладання концесії є основними механізмами залучення іноземних інвестицій в Україну [34].

Досить важливим для української економіки є питання залучення інвестиційних ресурсів із тіньового сектора економіки та легалізації капіталу, що функціонує всередині країни або вивозиться за кордон. У цьому напрямі

перед органами публічної влади стоять завдання щодо застосування відповідних адміністративних інструментів та формування інституційного й інфраструктурного середовища для детінізації внутрішнього капіталу та перетворення його у інвестиційні ресурси. В цьому контексті також варто працювати над зниженням рівня монополізації економіки, створювати рівні умови для ведення бізнесу, отримання кредитів та бюджетних коштів, а також знижувати трансакційні витрати [35].

Напрями удосконалення публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів в економіку України можна поділити на заходи макро- та мікрорівня. На макрорівні до таких заходів можна віднести: досягнення економічної та соціальної стабільності; розширення експорто-орієнтованого виробництва; застосування різних форм і методів стимулювання енергоощадних та природозахисних технологій. На мікрорівні держава повинна сприяти збільшенню обсягів виробництва, модернізації виробничих потужностей, застосуванню енергоощадних технологій.

Публічне управління інвестиційною діяльністю регіону можна розглядати як сукупність заходів, що реалізуються на рівні окремої території. Ці заходи повинні сприяти мобілізації інвестиційних ресурсів і чіткому визначенню напрямів їх ефективного використання в межах стратегічних цілей розвитку регіону. Водночас, діяльність органів регіонального управління повинна спрямовуватись на використання соціально-економічного потенціалу регіону та досягнення цілей його розвитку.

Стратегічною метою інвестиційної діяльності регіону є стимулювання інвестиційної активності і підвищення інвестиційної привабливості території. Тому діяльність органів публічного управління в регіоні повинна бути спрямована на вирішення таких завдань: формування інфраструктури регіонального інвестиційного ринку, залучення додаткових позабюджетних джерел інвестування, контроль за ефективністю використання регіональних і залучених ресурсів під час реалізації інвестиційних проектів.

Для досягнення поставлених цілей та виконання завдань передбачається система заходів фінансової та нефінансової підтримки інвестиційної діяльності. Основні форми фінансової підтримки інвесторів передбачають державні гарантії інвесторам в розрізі регіонів, бюджетне кредитування, бюджетне інвестування, інвестиційні субсидії і субвенції, інвестиційні податкові пільги (загальнодержавні і регіональні), пільгові умови оренди майна, що є власністю регіону. Основними формами нефінансової підтримки інвестиційної діяльності в регіоні є організація і проведення наукових, просвітницьких, навчальних, тренінгових заходів у сфері інвестиційної діяльності, надання інформаційної і організаційної допомоги при підготовці регіональних інвестиційних проектів.

Напрями інвестиційної діяльності реалізуються у формі інвестиційної політики регіону. Основні інструменти регіональної інвестиційної політики включають регіональні інвестиційні програми; пільгове кредитування інвестиційних проектів; бюджетне інвестування; систему податкових пільг інвесторам; інформаційну та організаційну підтримку інвесторів; укладання інвестиційних угод та контрактів тощо. Механізмами реалізації заходів інвестиційної діяльності є державні, регіональні та галузеві програми; інструменти державно-приватного партнерства; сукупність заходів державної підтримки інвесторів на регіональному рівні та ін.

Висновки до розділу 3.

Отже, основними складовими публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів у вітчизняну економіку є правові, інституційні та практично-орієнтовані. Також варто зазначити, що публічне управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів здійснюється на загальнодержавному, регіональному рівнях та щодо окремих суб'єктів господарювання.

Нині в Україні є певні позитивні зміни щодо удосконалення нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності, для чого прийнято відповідні закони. Проте залишаються невирішеними окремі

питання щодо узгодження повноважень органів влади різних рівнів, особливо місцевого самоврядування, в процесі реалізації визначених у законах заходів. Для цього Кабінету Міністрів України необхідно розробити відповідні нормативно-правові акти, щодо його порядку застосування та алгоритму дій для суб'єктів інвестиційного процесу

Правове регулювання інвестиційних процесів є виправданим, однак для формування довіри з боку інвесторів до цих нововведень потрібно створювати відповідні держані інститути. Основними напрямками удосконалення публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів в економіку України є розвиток державно-приватного партнерства, реалізація концесійних проектів, розвиток індустріальних парків.

Лише тривала і стратегічно-орієнтована робота інститутів публічної влади на різних рівнях може зумовити позитивні зміни у показниках інвестування в економіку України. Насамперед, варто зрозуміти, що нестабільне політичне середовище формує системні ризики для залучення іноземних інвестицій, тому потрібно більше вкладати внутрішніх інвестицій. При цьому в умовах, коли бізнес поки що не інвестує достатньо, основним інвестором має виступати держава та державні корпорації. З боку органів публічного управління потрібно застосовувати системні заходи щодо стимулювання інвестицій.

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичні підходи до вирішення завдання щодо удосконалення системи публічного управління механізмами залучення інвестицій в економіку України, що дозволило сформулювати такі висновки:

1. Інвестиційна діяльність передбачає певні практичні дії громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Реалізація інвестицій здійснюється у майновій, фінансовій, чи матеріальній формі та відбувається з метою одержати прибуток. Головною метою інвестиційної діяльності є забезпечення найефективніших шляхів реалізації довгострокової інвестиційної стратегії щодо залучення іноземних та вітчизняних інвестицій в економіку України.

2. Економічні системи для досягнення економічного зростання використовують власні та зовнішні інвестиційні ресурси, обсяги яких залежать від ефективності механізмів публічного управління цими процесами. Публічне управління інвестиційними ресурсами спрямоване на нарощування обсягів інвестицій, що забезпечує економічне зростання. Публічне управління інвестиційними ресурсами створює загальні правила інвестиційної діяльності та сприяє активізації інвестування на всіх рівнях, тому інвестиційну політику можна назвати визначальною.

3. Обсяги капітальних інвестицій у економіку України протягом 2014-2019 рр. мали тенденцію до зростання, однак темпи зростання зменшувались з кожним роком. У 2020 р. обсяги капітальних інвестицій зменшились порівняно з попереднім роком на 33%, водночас скоротилось надходження інвестицій за всіма джерелами інвестування, окрім інвестицій з державного бюджету. Скоротились також і обсяги іноземних інвестицій на 63%. У 2021 р. відбувається поживлення процесу інвестування в економіку. Негативним є також те, що відбувається скорочення інвестицій у нематеріальні активи, що негативно позначається на інноваційності розвитку

економіки. Аналіз показників структури джерел фінансування капітальних інвестицій показує, що держава намагається підтримувати рівень капітальних інвестицій за рахунок коштів бюджету, адже спостерігається зменшення кількості іноземних інвестицій. Така ситуація свідчить про те, що знижується інвестиційна привабливість національної економіки та погіршується інвестиційний клімат всередині країни. Внаслідок цього Україна не може повною мірою використати переваги іноземного фінансування інвестицій.

4. Значний вплив на соціальний та економічний розвиток здійснюють іноземні інвестиції. За умови макроекономічної стабілізації та активізації міжнародного економічного співробітництва можливо створити умови для підвищення залучення іноземних інвестицій в розвиток економіки. Стримуючим фактором в економіці України є інвестиційний клімат, який залишається несприятливим із-за політичної та економічної нестабільності, а також високого рівня корумпованості, що змушує іноземних інвесторів здійснювати політику у сфері інвестиційного співробітництва з Україною з обережністю.

5. Важливими кроками в сфері публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів є такі. Перше, досягти національної згоди між різними рівнями державного управління, соціальними групами, політичними партіями і громадськими організаціями. Друге, проведення політики щодо стійкого зниження інфляції і інфляційних очікувань. Третє, з боку владних структур реалізовувати зрозумілу систему оподаткування. Четверте, у сфері публічного управління банківським сектором треба реалізувати програму реструктуризації банківської системи. П'яте, скорочення масштабів корупції в сфері публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів, тобто подальша лібералізація, обмеження напрямів втручання посадових осіб в господарські процеси, зменшення сфер адміністрування і регулювання. Шосте, приділити увагу розвитку конкуренції.

6. Впровадження в практику публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів України пропонованих рекомендацій дозволять підвищити їх конкурентоспроможність економіки, здатність і зайняти достойне місце в світовій економічній системі. Проблема публічного управління інвестиційними процесами полягає у незбалансованості та недосконалості процесів здійснення інвестиційної діяльності на рівні держави, регіонів та безпосередньо суб'єктів господарювання. Основними перешкодами на шляху до реалізації публічного управління механізмами залучення інвестиційних ресурсів є недосконалість законодавства, економічна криза та низька конкурентоспроможність вітчизняних підприємств порівняно із іноземними. Ці проблеми повинні вирішуватись органами публічного управління на рівні країни та регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриньова В. М. Інвестування: підручн. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко О. П. Коюда. К.: Знання. 2008. 368 с.
2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. Київ: Центр учбової літератури. 2009. 472 с.
3. Мойсеєнко І. П. Інвестування: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 490 с.
4. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: [учебный курс] / И. А. Бланк; 2-е изд., перераб. и доп. К.: Эльга, Ника-Центр. 2006. 552 с.
5. Майорова Т.В. Формування інвестиційних ресурсів в Україні. *Фінанси, облік і аудит*. 2010. № 15. С. 122–132.
6. Мельник А. Ф. та ін. Національна економіка: навч. посіб / за ред. А. Ф. Мельник. К.: Знання. 2011. – 463 с.
7. Іктіна Л. Л. Інвестиції. К. 2015. 146 с.
8. Федоренко В. Г. Інвестування : підруч. 2-ге вид. К. : Алерта. 2014. 448 с.
9. Мельник В. В., Козюк В. В. Міжнародна інвестиційна діяльність. Тернопіль : Карт-бланш. 2014. 249 с.
10. Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В., Мозговий О. М. та ін. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручн. К. 2015. 310 с.
11. Види та форми інвестицій. URL: <https://buklib.net/books/35262/>
12. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2004. 376 с.
13. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
14. Ольвінська Ю. О., Березорудський А. М. Статистичний аналіз інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/91.pdf

15. Капітальні інвестиції в економіку України: як змінювався приріст у 2016-2020 рр. Слово і діло: Аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/05/infografika/ekonomika/kapitalni-investyciyi-ekonomiku-ukrayiny-yak-zminyuvavsya-pryrist-2016-2020-rokax>
16. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
17. Іноземні інвестиції в українській економіці. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view
18. Злотенко О. Б., Рудніченко Є. М. Аналіз динаміки та структури інвестицій промислових підприємств в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 64–70.
19. Інвестиційна діяльність в Україні. Міністерство економіки України: Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua>
20. Прямі іноземні інвестиції. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2021/>
21. Власюк В. Що не так з капітальними інвестиціями в Україні. *Економічна правда*. 2021. 6 травня. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/6/673627/>
22. Данилишин Б. Іноземні інвестиції в Україну у 2021 році низькі та не стимулюють економіку – Рада НБУ. *Ліга. Фінанси*. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/inostrannye-investitsii-v-ukrainu-v-2021-godu-nizkie-i-ne-stimuliruyut-ekonomiku-sovet-nbu>
23. Рейтинг Global Foreign Direct Investment Country Attractiveness Index URL: <http://www.fdiattractiveness.com/ranking-history/>
24. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні. Закон України від 17.12.2020. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
25. Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують

інвестиційні проекти із значними інвестиціями в Україні. Закон України від 02.03.2021 № 1293-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-20#Text>

26. Положення про Національну інвестиційну раду. Затверджено Указом Президента України від 29.08.2016 р. № 365/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365/2016>.

27. Національна інвестиційна рада України. URL: <http://www.nicouncil.org.ua/uk/>

28. Державна установа «Офіс із залучення та підтримки інвестицій». URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/services-team/>

29. Універсальний довідник для іноземних інвесторів UkraineInvestGuide. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/guide/>

30. Стан інвестиційної діяльності в Україні. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk>

31. Інвестиційна діяльність в Україні: Інтерв'ю та статті. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/article/open/id/6349>

32. Про індустриальні парки. Закон України від 21 червня 2012 року № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>

33. Інформація про індустриальні (промислові) парки, включені до реєстру індустриальних (промислових) парків. URL: <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=4311d0b3-d0a2-49aa-a278-ece61ff91b36&tag=InstrumentiZaluchenniaInvestitsii>

34. Бойко А. О., Боженко В. В., Безрук В. В. Механізм залучення іноземних інвестицій. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018. Том 29 (68). № 6. С. 15–19.

35. Конакова К. М. Концептуальні засади формування державної інвестиційної політики. *Науковий вісник Полісся*. 2019. №1 (17). С. 110–117.

36. Олексенко Р. І., Ортіна Г. В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. №5. С. 33–39.

37. Нечипорук О. В. Кластерний аналіз як інструмент формування пріоритетів інвестиційної політики держави. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. №6.1. С. 252–260.

38. Вихор М.В., Коваль Н.В., Шемігон О.І. Інвестиційний паспорт як інструмент інвестиційної політики на місцевому та регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 2. С. 3-7

39. Кришталь Т.М., Лаглер К., Підвальна О.Г. Інвестиційний потенціал регіону як основа забезпечення його сталого розвитку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. №5. С. 13-18.

40. Коваль Н.В. Формування та реалізація регіональної інвестиційної політики у сучасних умовах. *Сучасні тенденції розвитку регіонів та галузей народного господарства: монографія / Нац. металург. академія України; за заг. ред. Л.М. Савчук, Л.М.Бандоріної*. Дніпро: Пороги, 2018. С. 46-57.

41. Яліков О. О., Свиридов О. І. Публічне управління у сфері економіки. *Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (25.06.2021 р., м. Житомир)*. Житомир: Поліський національний університет. 2021. С. 334–342.

42. Свиридов О. І. Механізм публічного управління інвестиційною діяльністю територій. *Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2-х ч.* Житомир: Поліський національний університет. 2021. Ч. 1. С. 251–253.

43. Довженко В.А., Свиридов О.І. Управління інвестиційною діяльністю в плануванні соціально-економічного розвитку регіону. *Фінансові інструменти регіонального розвитку: зб. праць учасн. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Житомир, 27 жовтня 2021 р.)*. Житомир: Поліський національний університет, 2021. Т1. С. 95-98.